تجربهٔ زیستهٔ والدین و مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی (نقاط قوت، ضعف و راهبردها)

◈ دکتر مرتضی سمیعی زفرقندی[1]

چکیده: هدف پژوهش حاضر، تبیین تجربهٔ زیستهٔ والدین و معلمان از آموزش مجازی در دورهٔ پیش‌دبستانی (نقاط قوت، ضعف و راهبردها) بود. این پژوهش از نوع کیفی و با استفاده از روش تحقیق روایت‌پژوهی انجام شده است. جامعهٔ مورد مطالعه شامل کتابهای علمی، پژوهش‌های انجام شده، رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها، مقاله‌های مرتبط با موضوع پژوهش و نیز والدین و معلمان دانش‌آموزان پیش‌دبستانی شهر تهران بود. حجم نمونه بر اساس اصل اشباع نظری، شامل ۲۰ معلم و ۲۰ والد بود که با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، مرور نظام‌مند ادبیات پژوهش و مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته بود. در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون و کدگذاری استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که از جمله نقاط قوت می‌توان به آگاهی والدین از ضعف و استعداد کودک، صرفه‌جویی در هزینه، زمان و رفت و آمد، آشنایی مادر با شیوه‌های آموزش، امکان تکرار متناسب با نیاز دانش‌آموز، دسترسی به فیلم‌ها و کلیپ‌ها و کاهش اضطراب جدایی کودک از مادر اشاره کرد. افزون بر این، نقاط ضعف شامل دخالت والدین در فرایند آموزش کودک، وابستگی کودکان به والدین در آموزش مجازی، مشکلات یادگیری کودک، یک‌سویه بودن آموزش از سوی معلم، نبود فضای عاطفی و احساسی، کاهش اقتدار معلم و نبود زیرساخت‌های مناسب اینترنتی بود. همچنین، راهبردهای پیشنهادی شامل بهره‌گیری از عروسک‌گردانی و قصه‌گویی، تقویت زیرساخت‌های اینترنتی، ساخت کلیپ‌های آموزشی، ایجاد فضای رقابتی، استفاده از تصاویر و ویدئو در آموزش، به‌کارگیری روش تدریس پرسش و پاسخ، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، استفاده از فیلم‌های آموزشی و بهره‌گیری از روش‌های گوناگون و فعال بود.

کلید واژگان: روایت‌پژوهی، تجربهٔ زیسته، آموزش مجازی، دورهٔ پیش‌دبستانی

◉ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۲۳ ◉ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۷/۴

۱. دانشیار، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، تهران، ایران. **E-mail:** mortezasamiee@oerp.ir

مقدمه

زیربنای توسعه هر کشور، از رهگذر نظام آموزش و پرورش آن شکل می‌گیرد و ارکان اصلی آن را باید در آموزش جست‌وجو کرد. این اهمیت به‌اندازه‌ای است که بی‌توجهی به آن، پیامدهای زیانباری را در ابعاد گوناگون بر پیکرهٔ پیشرفت و تعالی جوامع بر جای می‌گذارد (راکانلو[1] و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین دورهٔ کودکی از مهم‌ترین مراحل رشد و تحول انسان به‌شمار می‌رود و توجه به جنبه‌های مختلف رشد کودکان، برای مربیان و معلمان از اهمیت بسزایی برخوردار است. در ایران، بر اساس سیاست‌های بالادستی، نظام تعلیم و تربیت رسمی کشور به دو دورهٔ ابتدایی و متوسطه تقسیم شده است که هر یک از این دوره‌ها نیز به دو دورهٔ سه ساله تفکیک می‌شوند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

دورهٔ ابتدایی در شکل‌گیری مفاهیم و معانی پدیده‌هایی که کودک در زندگی روزمره با آنها مواجه است، نقشی اساسی دارد. این دوره، تداوم‌بخش تکوین شناختی، زیستی و اجتماعی کودک است که در خانواده پایه‌ریزی شده است. همچنین، دوره‌ای است که در آن فرصت‌ها و موقعیت‌های مناسبی برای آموزش، تربیت و یادگیری برقراری ارتباط مؤثر با دیگران برای کودک فراهم می‌شود و استعدادهای دانش‌آموزان به‌تدریج شکوفا می‌شود (موراتیدو[2] و همکاران، ۲۰۲۰).

در این میان درک روش‌های آموزشی اثربخش به دانش‌آموزان به عنوان مهم‌ترین عنصر قابل توجه در آموزش الکترونیکی اهمیت ویژه‌ای دارد و توسعه و ارائهٔ آن می‌تواند به عملکرد بهتر دانش‌آموزان منجر شود (شی[3] و گامن[4]، ۲۰۰۳). یکی از مهم‌ترین تغییرات در حوزهٔ آموزش در عصر اطلاعات، شکل‌گیری نظام آموزشی یادگیرنده ـ محور در کنار نظام آموزشی معلم ـ محور به منزلهٔ مکمل آن است .ظهور آموزش الکترونیکی، در حکم زیرمجموعه‌ای از آموزش از راه دور، زمینه را برای گسترش کاربرد رویکردهای یادگیرنده ـ محور و سایر تغییرات در رویه‌های آموزشی فراهم کرده است. کاهش هزینه‌های آموزشی، تولید محتوای مناسب، یکپارچگی مباحث، دسترسی انعطاف‌پذیر و سهولت استفاده از جمله مزایای این شیوه به‌شمار می‌رود. با این حال در برخی مطالعات حوزهٔ آموزش الکترونیکی، با وجود بررسی عوامل موفقیت این رویکرد، کمبود پژوهش‌های کاربردی، به‌ویژه با تأکید بر روابط میان کیفیت خدمات آموزش الکترونیکی، میزان پذیرش یادگیرنده و ویژگیهای فردی آموزش‌دهنده مشاهده می‌شود (لیاو[5]، ۲۰۰۸).

توسعهٔ فناوری ارتباطات و اطلاعات در برنامه‌های آموزش و پرورش، یکی از راهبردهای مؤثر و ماندگار است که به تحول کیفی در اهداف، برنامه‌ها، روش‌ها و شیوه‌ها و در نهایت افزایش اثربخشی نظام آموزشی

1. Raccanello
2. Mouratidou
3. Shih
4. Gamon
5. Liaw

انجامیده است. دراین میان، آموزش از راه دور، به عنوان رویکردی نوآورانه در آموزش و پرورش، امکان یادگیری را در هر زمان و مکان برای فراگیران، فراهم ساخته است (اعتضادی و همکاران، ۱۳۸۸). افزون بر این، کاراماری[1] و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند از جمله مزایای آموزش مجازی می‌توان به گسترش دسترسی به آموزش باکیفیت، بهبود نتایج و مهارت‌های یادگیری دانش‌آموزان، فراهم شدن امکان انتخاب آموزش بهتر و در نتیجه افزایش بهره‌وری اشاره کرد.

چالش‌های متعددی، فرایند آموزش مجازی در مدارس را تحت‌تأثیر قرار داده‌اند از جمله: عدم استفاده از روش‌های متنوع تدریس، بی‌توجهی به تکالیف (چالش‌های آموزشی)، ضعف در نظارت، نبود برنامه‌ریزی منسجم، پیگیری ناکارآمد در فرایند یاددهی ـ یادگیری، عدم سازگاری با شرایط جدید، نبود تعامل مناسب بین مدرسه و خانواده، ضعف مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان و خانواده‌ها در قبال یادگیری، خدشه‌دار شدن شأن و جایگاه معلم و نبود فرصت‌های خلاقیت برای دانش‌آموزان (چالش‌های فرهنگی)، به همراه مشکلاتی چون سرعت پایین اینترنت و ناآشنایی یا تسلط ناکافی دانش‌آموزان، والدین و معلمان بر فناوری و آموزش مجازی (زارع خلیلی و فریدونی، ۱۳۹۹).

در سطح خرد نیز چالش‌های زیادی در میان خانواده‌ها، معلمان و دانش‌آموزان وجود دارد. همچنین در سطوح کلان‌تر، چالش‌هایی همچون نداشتن تفکر راهبردی مدیران و برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاری نامطلوب، ضعف در فناوری آموزشی و مدیریت ناکارآمد در سطح خانواده، معلمان و دانش‌آموزان قابل مشاهده است (سلیمی و فردین، ۱۳۹۹). با این حال افزایش بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در حوزهٔ آموزش، ایجاد محیط‌های یادگیری بدون محدودیت‌های زمانی و مکانی را از طریق اینترنت فراهم کرده است. این محیط‌ها یادگیرندگان را قادر می‌سازد تا به محتوای درسی دسترسی داشته باشند، ایده‌هایشان را به اشتراک بگذارند و با سایر مشارکت‌کنندگان در محیط‌های برخط به بحث و گفت‌وگو بپردازند (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹).

روش‌های نوین آموزشی در نظام‌های تعلیم‌وتربیت کشورهای مختلف، به‌منزلهٔ ضرورتی اجتناب‌ناپذیر، در پاسخ به نیازهای آموزشی در شرایط گوناگون، به‌ویژه شرایط خاص و نیز برای فراهم آوردن فرصت‌های تحصیلی در مناطق با ویژگی‌های اقلیمی متفاوت و متناسب با شرایط فرهنگی و جنسیتی فراگیران، مطرح شده‌اند. در این راستا، آموزش مجازی به عنوان شیوه‌ای نوین، در رفع محدودیت‌های اقلیمی، سنی و جنسیتی فراگیران نقش بسزایی ایفا می‌کند.

با وجود این، به‌دلیل نبود الگوها و شیوه‌های قابل اعتماد جایگزین، روش‌های سنتی تدریس همچنان تداوم دارند. به هرحال، پیشرفت چشمگیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی موجب شد تا محیط‌ها و شیوه‌های یادگیری نیز دستخوش تغییرات متعددی شوند، به‌گونه‌ای که امروزه یادگیرندگان می‌توانند محتوای آموزشی و یادگیری خود را از طریق اینترنت دریافت کرده و در بحث‌های آموزشی برخط مشارکت

1. Kramarae

کنند و بازخورد عملکرد خود را به‌صورت آنی دریافت کنند (گبادیان[1] و آکینیوسویه ـ گبوندا[2]، ۲۰۱۰).

دانش‌آموزان مدارس هوشمند از قدرت اجتماعی بالاتری برخوردارند که فرد با آن ابراز وجود کرده، افکار و احساسات خود را به طریق مثبت و با رعایت احترام و حقوق دیگران بیان می‌کند و با آن حقوق خود را در ارتباط‌های اجتماعی به‌دست می‌آورد (دلیرناصر و حسینی‌نسب، ۱۳۹۴). بر اساس پژوهش‌های انجام شده، فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر قابل توجهی بر فرایند یادگیری دارد از جمله تغییر نقش فراگیران و معلمان، افزایش تعامل میان دانش‌آموزان و به‌طورکلی تبدیل آنها به کنشگرانی فعال در تولید دانش. آموزش الکترونیک در ایجاد انگیزه، عمق و وسعت دادن به یادگیری و پایدار ساختن آن و رفع خستگی و کسالت دانش‌آموزان و ایجـاد مهـارت ذهنی برای پاسـخ‌گویی به پرسشها نقش مـؤثری دارد. پژوهشها نشان داده‌اند که استفاده از رایانه می‌تواند به بهبود درک کودک از خود و جامعه‌پذیری وی کمک کند (اسکندری، ۱۳۹۵). مقایسهٔ آموزش الکترونیک با آموزش سنتی نشان می‌دهد که آموزش الکترونیکی نه تنها به تقویت خودآموزی کمک شایانی می‌کند، بلکه با مدیریت زمان و جلوگیری از اتلاف وقت به‌ویژه در کلان شهرها آثار مثبتی بر اقتصاد و محیط زیست نیز دارد، از جمله کاهش هزینه‌های رفت و آمد، کاهش آلودگی محیطی و آلودگی صوتی. در کنار همهٔ این مسائل، آموزش به شیوهٔ مجازی می‌تواند از مهاجرت دانش‌آموزان به کلان شهرها برای ادامهٔ تحصیل جلوگیری کند (علیزاده واجاری و علیزاده واجاری، ۱۳۹۵).

پژوهش حاجی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان «بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامهٔ شاد در دورهٔ پاندمی کرونا» نشان داد که ادراک معلمان از مشکلات و چالش‌های آموزش در برنامه شاد، شامل ۶ مضمون کلی است: مشکلات مربوط به دانش‌آموزان و والدین (۳ زیرمضمون)، مشکلات مربوط به معلمان (۳ زیرمضمون)، مشکلات محتوا (۲زیرمضمون)، مشکلات تجهیزات (۲ زیرمضمون)، مشکلات سازمانی (۲ زیرمضمون) و مشکلات ارزشیابی (۲ زیرمضمون). محمدی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «واکاوی تجارب والدین دانش‌آموزان دورهٔ اول ابتدایی از چالش‌های آموزش مجازی با شبکه های اجتماعی در زمان شیوع ویروس کرونا» نشان دادند که آموزش مجازی در شبکه‌های اجتماعی محاسنی شامل تداوم تحصیل و ایجاد فرصت خلاقیت، آزادی عمل دانش‌آموزان و نظارت بیشتر والدین، ورود آموزش مجازی به عرصه نظام تعلیم و تربیت و ایجاد تجربهٔ جدید، کاهش هزینهٔ ایاب و ذهاب و ضرورت تهیه سخت‌افزار لازم برای استفاده از شبکه های اجتماعی و ارتقا سواد رسانه‌ای والدین دارد. همچنین معایب آموزش مجازی شامل عدم تمایل به انجام تکالیف کلاسی و کاهش پای‌بندی به مقررات نظم و انضباط کلاسی، حذف فعالیت‌های گروهی و تنبلی و حواس‌پرتی دانش‌آموزان، حذف اقتدار معلم، خستگی و بی‌حوصلگی برخی از والدین، صرف وقت کم والدین به ویژه والدین شاغل، عدم جذابیت بصری ویدئوها و عدم تسلط به فناوری اطلاعات می‌باشد. مولائی قولنجی (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی چالش‌ها و مشکلات تدریس فضای مجازی در ایام شیوع

1. Gbadeyan
2. Akinyosoye-gbonda

ویروس کرونا از دیدگاه معلمان پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد در صورتی که درک و فهم درستی از یادگیری مجازی و فواید آن وجود داشته باشد می‌توان به آینده آن امیدوار بود.

کیم[1] و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «درک پذیرش دانشجو از سیستم‌های یادگیری آنلاین در آموزش عالی» نشان دادند که سهولت استفادهٔ درک‌شده بر سودمندی درک‌شده تأثیر می‌گذارد. سودمندی درک‌شده بر نگرش تأثیر می‌گذارد، درحالی‌که سهولت درک‌شده به‌طورمستقیم بر نگرش تأثیر نمی‌گذارد. نگرش و هنجارهای ذهنی به‌طور مثبت بر قصد رفتاری تأثیر می‌گذارند درحالی‌که کنترل رفتاری درک‌شده، تأثیری بر قصد رفتاری ندارد. در نهایت نوآوری کاربر، نقش تعدیل‌کننده‌ای در رابطهٔ بین هنجارهای ذهنی و قصد رفتاری دارد. گلینو ـ مورل و دیلتز[2] (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «آموزش مجازی در طول COVID-19»، نشان دادند که برنامهٔ درسی این دوره، رضایت، تعامل و ارتباط فراگیرنده را در مقایسه با برنامهٔ درسی قبل از COVID افزایش داد. سوکندرو[3] و همکاران (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی با عنوان «استفاده از یک مدل پذیرش فناوری پیشرفته برای درک استفاده دانشجویان از یادگیری الکترونیکی در طول Covid-19: زمینه آموزش علوم ورزشی اندونزی» نشان دادند که مقیاس پیشنهادی مبتنی بر مدل پذیرش فناوری با موفقیت عوامل پیش‌بینی‌کنندهٔ استفاده از یادگیری الکترونیکی در میان دانشجویان علوم ورزشی اندونزی رابطهٔ مثبت دارد. به‌جز رابطهٔ میان سودمندی و نگرش درک شده، روابط معناداری نیز میان اجزای اصلی مدل پذیرش فناوری وجود دارد.

با توجه به آنچه گفته شد و اهمیت نقش آموزش مجازی، این مطالعه کوششی بود در پاسخ به این پرسش که تجربه زیستهٔ[4] والدین و مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی چیست؟

هدف پژوهش

- ارائهٔ تجربهٔ زیستهٔ والدین و مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی

پرسش‌های پژوهش

۱. تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی چیست؟
۲. تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی چیست؟

روش‌شناسی پژوهش

رویکرد پژوهش حاضر کیفی و روش آن از نوع روایت‌پژوهی[5]است. جامعهٔ مورد مطالعه شامل کتاب‌های علمی، پژوهش‌های انجام شده، رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های مرتبط با موضوع پژوهش و نیز والدین و

1. Kim
2. Gelineau-Morel & Dilts
3. Sukendro
4. Lived experience
5. Narrative study

مربیان دانش‌آموزان پیش‌دبستانی شهر تهران بود. حجم نمونه، بر اساس اصل اشباع نظری، شامل ۲۰ نفر از والدین و ۲۰ نفر از مربیان پیش‌دبستانی بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مرور نظام‌مند ادبیات پژوهش و مصاحبه بود.

ملاک‌های ورود به مصاحبه

- مربیان پیش‌دبستانی دارای حداقل ۲ سال تجربهٔ آموزش مجازی دوران کرونا
- والدین علاقه‌مند و آشنا با آموزش مجازی و دارای کودکانی بهره‌مند از آموزش مجازی

مراحل مصاحبه

۱. تدوین فرم مصاحبه
۲. اعتباریابی فرم مصاحبه
۳. اجرای مصاحبه با استفاده از دستورالعمل راهنمای اجرایی و برگزاری جلسات توجیهی برای گروه‌های مصاحبه
۴. یادداشت و ضبط مصاحبه‌ها
۵. پیاده‌سازی متن مصاحبه بر روی کاغذ و مطابقت آن با مصاحبه انجام شده
۶. بررسی سطر به سطر مصاحبه‌ها و استخراج جملات معنادار مرتبط با پرسش‌های اصلی پژوهش، در قالب کدگذاری و دسته‌بندی مضامین.

سپس هر مصاحبه بر اساس نتایج مصاحبهٔ پیشین انجام می‌شد.

ابزار مورد استفاده در این پژوهش، مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته بود که بر اساس مرور ادبیات پژوهش طراحی و تنظیم شد که به شرح زیر بود:

سؤال‌های مصاحبه با والدین و مربیان پیش‌دبستانی

ردیف	سؤال‌ها
۱	شرایط یادگیری کودکان (نقاط قوت و نقاط ضعف) در آموزش مجازی چگونه است؟
۲	از دیدگاه شما نقش والدین و مربیان در یادگیری کودکان در آموزش مجازی چیست؟
۳	از نظر شما میزان یادگیری کودکان در آموزش مجازی چگونه است؟
۴	از نظر شما کیفیت یادگیری کودکان در آموزش مجازی چگونه است؟
۵	دیدگاه شما دربارهٔ اثربخشی یادگیری کودکان در آموزش مجازی چیست؟
۶	انگیزهٔ کودکان و علاقه‌مندی کودکان در آموزش مجازی چگونه است؟

روایی و اعتبار داده‌ها

در مطالعات کیفی، برای تبیین کیفیت پژوهش، معمولاً از اصطلاح «موثق بودن[1]» استفاده می‌شود. در این زمینه، گوبا و لینکلن (۱۹۸۵) معیارهایی را ارائه کرده‌اند که در پژوهش حاضر نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند. این معیارها عبارت‌اند از:

الف) دقت[2] **ب)** اعتبار[3] **ج)** قابلیت اعتماد[4]

د) انتقال‌پذیری[5] **ه)** تأییدپذیری[6]

در پژوهش حاضر، معیار اعتبارپذیری تا حد امکان رعایت شده است. به‌این‌صورت‌که پژوهشگر در تمامی مراحل پژوهش، هدف و پرسش‌های پژوهش را در نظر داشت و خط‌مشی خود را براساس آن تعیین کرد تا دسترسی به اطلاعات معتبر از مصاحبه‌شونده‌ها تسهیل شود.

همچنین تلاش شد اصل قابلیت اعتماد تا حد امکان رعایت شود. به این معنا که مراحل اجرای پژوهش و تحلیل داده‌ها به‌روشنی توصیف شد تا امکان بررسی و ارزیابی آن برای هر خواننده و منتقدی فراهم باشد. افزون بر این، فرایند پژوهش چندین بار مورد ارزیابی و کنترل قرار گرفت. انتقال‌پذیری که در برابر روایی بیرونی مطرح می‌شود، در این پژوهش با ارائهٔ توضیح کافی از زمینه پژوهش انجام شد.

محاسبهٔ پایایی بین دو کدگذار

برای محاسبهٔ پایایی از روش «توافق درون‌موضوعی دو کدگذار[7]» استفاده شد. به‌این منظور از یکی از اساتید آشنا به کدگذاری درخواست شد تا به‌عنوان کدگذار ثانویه در پژوهش مشارکت کند. در ادامه، پژوهشگر به همراه این همکار، پنج مصاحبه را به‌طور مستقل کدگذاری کردند. سپس، درصد توافق درون‌موضوعی به‌عنوان شاخص پایایی تحلیل با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$\text{درصد پایایی} = \frac{\text{(تعداد توافقات)}\,۲}{\text{(تعداد کل کدها)}} \times ۱۰۰$$

در این پژوهش ضریب پایایی میان کدگذاری‌های انجام‌شده ۷۶ درصد به‌دست آمد که بیانگر قابل‌قبول‌بودن آن است. بر اساس جدول شمارهٔ ۱، در سه مصاحبهٔ مورد بررسی، در مجموع ۴۱ کد

1. Trustworthiness
2. Rigor
3. Credibility
4. Dependability
5. Transferability
6. Confirmability
7. Inter-coder reliability (ICR)

ثبت شد که از این میان، تعداد توافق‌های میان کدها ۱۶ بود. همچنین، میزان پایایی بین کدگذاران برای مصاحبه‌های انجام‌گرفته در این پژوهش، ۷۸ درصد محاسبه شد. با توجه به این‌که میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد و می‌توان گفت که میزان پایایی تحلیل مصاحبه‌های این پژوهش در سطح مناسب است.

جدول ۱. محاسبهٔ پایایی

ردیف	شمارهٔ مصاحبه	تعداد کل کدها	کدهای مورد توافق	کدهای عدم توافق	پایایی
۱	۴	۱۰	۴	۲	۰/۸۰
۲	۹	۱۵	۶	۳	۰/۸۰
۳	۱۲	۱۶	۶	۴	۰/۷۵
جمع		۴۱	۱۶	۹	۰/۷۸

◉ تأییدپذیری

در این پژوهش در طول مراحل گردآوری و تحلیل داده‌ها از روش تأییدپذیری ممیزی (لینکلن و گوبا، ۱۹۸۵) استفاده شد. این مرحله درواقع شامل بررسی داده‌های خام، یافته‌ها، تفاسیر و توصیه‌ها بود. بر این اساس، پژوهشگر مصاحبه‌ها را تفسیر کرد و پس‌ازآن، مراحل پژوهش و تحلیل داده‌ها بار دیگر مورد بازبینی قرار گرفت.

◉ روش تجزیه‌وتحلیل داده‌ها

در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون و کدگذاری استفاده شد. برای تحلیل داده‌های به‌دست آمده از مصاحبه‌ها و نیز مبانی نظری از سه نوع کدگذاری استفاده شد که عبارت‌اند از:

۱. مضامین پایه

۲. مضامین سازمان‌دهنده

۳. مضامین فراگیر

■ یافته‌ها

سؤال اول پژوهش: تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی چه می‌باشد؟

جدول ۲. کدهای اولیه و کدبندی ثانویه (متمرکز)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
نبود بستر دوستی در آموزش مجازی	نبود رابطهٔ دوستانه در آموزش مجازی میان کودکان	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
نبود ارتباط دوستانه بین معلم و همکلاسی‌ها		
عدم برقراری رابطه دوستانه		
نبود روابط دوستانه بین دانش‌آموزان		
عدم آگاهی از مفهوم دوست‌یابی، همراهی و همدلی		
نبود ارتباطات بین مربی و هم‌سالان در آموزش مجازی	مشکل برقراری ارتباط و تعامل میان مربی و همسالان در آموزش مجازی	
عدم ارتباط با هم‌سالان		
مشکلات مهارت‌های ارتباطی		
کاهش مهارت‌های ارتباطی به‌علت نبود روابط اجتماعی کودکان		
کاهش تعامل اجتماعی کودک		
تعامل میان معلم و دانش‌آموز		
آسیب ارتباطی کودک		
ضعف مهارت ارتباطی		
نبود تعامل و ارتباط میان معلم و کودک در آموزش مجازی		
دخالت والدین در آموزش کودک	دخالت والدین در آموزش کودک در فضای مجازی	
نقش مادران در آموزش کودک		
نقش مادر در افزایش اعتماد به نفس کودک		
همراهی والدین با آموزش کودکان		
بهره‌گیری از فناوری در آموزش مجازی	نقش فناوری در آموزش مجازی	
آشنایی با فناوری		
ارزشمندی فناوری آموزشی		
وابستگی کودک به والدین و اعضای خانواده	وابستگی کودکان به والدین در آموزش مجازی	
وابستگی کودک به مادر در آموزش		
وابستگی کودک به والدین هنگام آموزش مجازی		

جدول ۲. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
عدم تمرکز و حواس‌پرتی	نبود تمرکز و حواس پرت‌شدن کودک در آموزش مجازی	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
حواس‌پرت‌شدن دانش‌آموز		
نبود تمرکز کودکان		
کاهش تمرکز کودک		
کاهش دقت و تمرکز کودک		
نبود دقت و تمرکز در آموزش		
عدم تمرکز در یادگیری		
پرت‌شدن حواس کودک در خانه		
حواس‌پرتی کودک		
مناسب نبودن آموزش	سخن‌گویی یک‌جانبهٔ معلم در آموزش مجازی	
سخن‌گویی یک‌جانبهٔ معلم		
یادگیری بیشتر در آموزش عملی	اهمیت نقش آموزش عملی در آموزش مجازی	
آموزش عملی		
یادگیری بهتر کودک در آموزش حضوری		
عدم ارتباط عاطفی معلم و دانش‌آموز	نبود عاطفه و احساس در آموزش مجازی	
نبود رابطهٔ احساسی در فضای آموزش مجازی		
عدم رشد ارتباطات حسی کودکان		
ایجاد رابطهٔ عاطفی با کودک		
یادگیری بیشتر در آموزش عملی	مشکلات یادگیری کودک در آموزش مجازی	
کاهش یادگیری کودکان در آموزش مجازی		
از دست دادن یادگیری عمیق		
عدم یادگیری در آموزش مجازی		
یادگیری بهتر کودک در آموزش حضوری		
کاهش یادگیری به‌علت حضور مادر		
اختلال در یادگیری کودک		

جدول ۲. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
کاهش هزینه	**صرفه‌جویی در هزینه، زمان، رفت و آمد**	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
صرفه‌جویی در زمان رفت و آمد		
دسترسی راحت به مباحث آموزشی		
کاهش رفت و آمد		
رفع مشکل فضا در آموزش مجازی		
امکان دسترسی آموزش از هر نقطهٔ شهر		
رفع مشکل رفت و آمد کودک		
حل تمرین بعد از آموزش	**بهره‌گیری از عروسک‌گردانی و قصه‌گویی در آموزش کودکان در آموزش مجازی**	
سبک آموزشی عروسک‌گردانی		
آموزش قصه‌گویی		
شیوهٔ عروسک‌گردانی و قصه‌گویی		
رفع مشکل کودک با روش قصه‌گویی		
اجرای نمایش عروسکی در کلاس		
آموزش با نمایش عروسکی و قصه‌گویی		
ناشناخته بودن فضای مجازی برای کودک	**نبود آگاهی کودک از نقش فضای مجازی**	
عدم آشنایی با سیستم‌های برخط		
عدم شناخت فضای مجازی		
عدم آشنایی کودک با فضای مجازی		
مشارکت خانواده در آموزش کودکان	**درگیر شدن والدین در آموزش مجازی**	
همکاری بیشتر والدین در آموزش کودکان		
افزایش حجم مطالب برای خانواده‌ها و کودکان		
آشنایی والدین با سختی کار مربیان		
شناخت والدین از مشکلات یادگیری کودک		

جدول ۲. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
آشنایی والدین با ضعف و استعدادهای کودکان	**آگاهی والدین از ضعف و استعداد کودک**	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
عدم توانایی والدین در رفع مشکل کودک		
آشنا شدن مادر با ضعف‌ها و توانایی‌های کودک		
کسب آرامش با حضور مادر		
عدم فعالیت جسمانی در آموزش مجازی	**کاهش فعالیت‌های جسمانی کودکان**	
آموزش مهارت‌های جسمانی کودکان		
مشکلات جسمانی		
عدم شناخت کافی از خصوصیات کودک	**عدم آگاهی مربی از خصوصیات کودک**	
عدم شناسایی علاقهٔ کودک		
عدم توجه مربی به مشکلات کودک		
عدم آگاهی معلم از ضعف کودک در آموزش مجازی		
عدم آگاهی معلم از خصوصیات اخلاقی کودکان		
اضطراب و ترس از آموزش مجازی	**عدم توانایی برقراری ارتباط کودک با سیستم آموزش مجازی**	
دشوار بودن فراگیری با آموزش مجازی		
حذف فعالیت‌های گروهی		
عدم رغبت به حل مشکلات رفتاری در آموزش مجازی		
خسته شدن از آموزش مجازی		
سخت بودن تفهیم مطالب در آموزش مجازی به کودک		
حذف تفکر کودک در آموزش مجازی		
تقلب کردن در آموزش مجازی	**معایب آموزش مجازی**	
ناتوانایی معلم در جذب کودک		
کاهش هوش هیجانی کودک		
نبود تماس تصویری مناسب		
نبود تشویق کودک		

جدول ۲. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
نبود امکان تمرین و تکرار	معایب آموزش مجازی (ادامه)	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
عدم توانایی در رسیدگی به تمامی کودکان		
عدم به‌دست آوردن تجربیات کلاس حضوری		
کمبود زمان آموزش مجازی		
کاهش جستجوگری ذهنی		
کاهش جذابیت آموزش	عدم جذابیت آموزش مجازی برای کودک	
جذاب نبودن محیط آموزش مجازی برای کودک		
جذابیت نداشتن کانال‌های آموزش مجازی برای کودک		
ساخت فیلم آموزشی	نقش کلیپ آموزشی در آموزش مجازی	
ساخت کلیپ‌های آموزشی		
استفاه از کلیپ‌های آموزشی برای حل مشکل		
استفاده از فیلم و کلیپ‌های آموزشی در آموزش مجازی		
آشنایی بیشتر با آواها	نقاط قوت آموزش مجازی	
سالم بودن کودکان		
تسهیل آموزش کودکان		
ساده شدن آموزش		
مرور مطالب در آموزش مجازی		
ایجاد رقابت بین کودکان		
بهره‌گیری از فضای مجازی برای آموزش		
امکان بحث و گفت وگو و حل تمرین در کلاس در آموزش مجازی		
استفاده از آموزش مجازی در سال‌های بعد		
نقش تسهیل‌گری آموزش مجازی		

جدول ۲. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
صدمهٔ روحی و جسمی معلم	مشکلات روحی و جسمی آموزش مجازی برای کودک و مربی	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
اضطراب معلم		
تنها شدن کودک		
صدمات روحی کودک		
ایجاد حس امنیت و آرامش روانی در کودک		
کم‌رو بودن کودک		
افزایش فشار جسمانی و روحی به مربی		
ترکیب آموزش حضوری و مجازی	رویکردهای آموزشی در آموزش مجازی	
آموزش عملی و حسی		
آموزش طبق برنامه‌های مدرسه		
فعالیت‌های عملی برای کودکان		
آموزش تعاملی		
طرح درس متنوع و متناسب با استعداد کودک		
شبیه‌کردن فضای مجازی به کلاس حضوری		
ترکیب کلاس حضوری و مجازی		
ارائهٔ بهترین روش تدریس توسط معلم		
مشکلات مالی کودک	نقش مباحث مالی در آموزش مجازی	
رایگان شدن اینترنت		
رایگان قرار دادن وسایل آموزشی		
افزایش حجم کاری معلمان	حجم کاری معلم در آموزش مجازی	
کاهش ساعات آموزشی مجازی		
کاهش حجم کاری معلم		

نتایج به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های کیفی نشان داد که روایت تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی شامل ۲۶ عامل و ۱۴۰ کد مستخرج از مصاحبه‌ها بود.

جدول ۳. کدگذاری نظری (گزینشی) روایت‌پژوهی تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی

ردیف	مقولهٔ اصلی	مقولهٔ فرعی	کدبندی محوری
۱	تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی	معایب آموزش مجازی در دوست‌یابی و تعامل کودک	نبود رابطه دوستانه در آموزش مجازی میان کودکان
۲			مشکل برقراری ارتباط و تعامل میان مربی و هم‌سالان در آموزش مجازی
۳		**والدین و آموزش مجازی**	دخالت والدین در آموزش کودک در فضای مجازی
۴			وابستگی کودکان در آموزش مجازی به والدین
۵			درگیر شدن والدین در آموزش مجازی
۶			آگاهی والدین از ضعف و استعداد کودک
۷		**بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی در آموزش مجازی**	نقش فناوری در آموزش مجازی
			اهمیت نقش آموزش عملی در آموزش مجازی
۸			نقش کلیپ آموزشی در آموزش مجازی
۹		**مشکلات آموزش مجازی در یادگیری کودک**	نبود تمرکز و حواس‌پرت‌شدن کودک در آموزش مجازی
۱۰			مشکلات یادگیری کودک در آموزش مجازی
۱۱			نبود آگاهی کودک از نقش فضای مجازی
۱۲			عدم توانایی برقراری کودک با سیستم آموزش مجازی
			کاهش فعالیت‌های جسمانی کودکان
۱۳			عدم جذابیت آموزش مجازی برای کودک
۱۴		**شیوه‌های تدریس در آموزش مجازی**	سخن‌گویی یک‌جانبهٔ معلم در آموزش مجازی
۱۵			بهره‌گیری از عروسک‌گردانی و قصه‌گویی در آموزش کودکان در آموزش مجازی
۱۶			رویکردهای آموزشی در آموزش مجازی
۱۷		**مشکلات روان‌شناختی در آموزش مجازی**	نبود عاطفه و احساس در آموزش مجازی
۱۸			مشکلات روحی و جسمی آموزش مجازی برای کودک و مربی
۱۹			عدم آگاهی مربی از خصوصیات کودک
۲۰		**نقاط قوت آموزش مجازی**	صرفه‌جویی در هزینه، زمان و رفت و آمد
۲۱			نقاط قوت آموزش مجازی برای آموزش
۲۲			حجم کاری معلم در آموزش مجازی
۲۳		**معایب آموزش مجازی**	معایب آموزش در آموزش مجازی
۲۴			نقش مباحث مالی در آموزش مجازی

نتایج به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها در بخش کدگذاری گزینشی، نشان داد که روایت تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی دارای ۲۴ کد محوری و ۸ کد فرعی است.

سؤال دوم پژوهش: تجربهٔ زیستــهٔ والــدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی چه می‌باشد؟

جدول ۴. کدهای اولیه و کدبندی ثانویه (متمرکز)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
حواس‌پرت‌شدن کودک	نبود تمرکز کودک در آموزش مجازی	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
پرت‌شدن حواس در آموزش مجازی		
پرت‌شدن حواس کودک		
بی‌حوصله‌شدن در آموزش مجازی		
عدم تمرکز کودک در کلاس‌های مجازی		
پرت‌شدن حواس کودک به‌دلیل عدم حضور معلم		
بهره‌گیری از سایت‌های آموزشی	شیوه‌های آموزشی در آموزش مجازی	
نقش کلیپ آموزشی در آموزش مطالب		
بهره‌گرفتن از سامانه‌های آموزشی در آموزش مجازی		
نبود سایت‌های آموزش و برنامه‌های کاربردی در آموزش مجازی		
جذابیت فیلم‌های آموزشی برای کودک		
انتشار فیلم آموزشی توسط مربی		
ایجاد سامانه‌های آموزشی ویژه کودک		
استفاده از کلیپ‌های آموزشی برای یادگیری		
مشکلات زیرساختی اینترنت	نبود زیرساخت مناسب اینترنت	
مناسب نبودن سرعت اینترنت		
مشکل قطعی اینترنت		
تقویت زیرساخت‌های اینترنتی		
قطعی و کندی اینترنت		
توسعهٔ زیرساخت‌های اینترنت		
کاهش هزینهٔ اینترنت		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
آشناشدن مادر با نحوهٔ آموزش کودکان	**افزایش شناخت مادر از مشکلات یادگیری کودک**	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
حضور مادر در کنار کودک در آموزش مجازی		
آگاهی مادر از مشکلات و ضعف‌های آموزشی کودک		
تسلط بیشتر مادر برای یاددادن مطالب به کودک		
در جریان بودن مادر از آموزش کودک		
درگیرشدن مادر با نحوهٔ آموزش به کودک		
آگاهی مادر از نقاط ضعف و قوت کودک		
آگاهی مادر از ضعف‌های یادگیری کودک		
مشکل کودک در برقراری ارتباط صمیمانه	**عدم توانایی کودک در برقراری تعامل و دوستی در آموزش مجازی**	
نبود تعاملات اجتماعی در آموزش مجازی		
عدم برقراری تعامل در آموزش مجازی		
عدم ارتباط با هم‌سالان در آموزش مجازی		
عدم یادگیری ارتباطات اجتماعی در آموزش مجازی		
عدم یادگیری همدلی و همراهی در آموزش مجازی		
محدود شدن روابط اجتماعی کودک		
عدم ارتباط کودک در آموزش مجازی		
عدم رشد روابط اجتماعی کودک در آموزش مجازی		
محدودشدن رفتار اجتماعی کودک به‌دلیل آموزش مجازی		
صدمه به مهارت‌های ارتباطی کودک		
نبود تعامل بین همکلاسی‌ها		
ضعف در مهارت‌های برقراری ارتباط		
عدم آشنایی کودک با قوانین مدرسه	**آموزش مجازی و عدم یادگیری قوانین مدرسه**	
اثربخش نبودن آموزش در رفع مشکلات رفتاری و بهداشتی کودک		
عدم یادگیری قوانین مدرسه در آموزش مجازی		
عدم آشنایی با قوانین مدرسه		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
یادگیری کمتر در آموزش مجازی	مشکلات یادگیری کودک ناشی از آموزش مجازی	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
عدم یادگیری در آموزش مجازی		
پایین بودن کیفیت یادگیری در آموزش مجازی		
سخت بودن انجام تکالیف در آموزش مجازی		
عدم توجه معلم به یادگیری کودک در آموزش مجازی		
عدم رشد ذهنی کودک در آموزش مجازی		
خستگی در یادگیری به‌خاطر گوش دادن محض		
کاهش سرعت یادگیری در آموزش مجازی		
عدم یادگیری در سخن‌گویی یک‌جانبهٔ معلم		
عدم یادگیری مهارت صبحت کردن در آموزش مجازی		
خستگی جسمی و روحی مادر	مشکلات مادر از آموزش مجازی	
تکرار کردن مطالب توسط مادر		
سخت بودن آموزش مجازی برای مادر		
بالا بودن حجم کاری مادر		
وابستگی کودک به مادر در آموزش مجازی		
تفهیم آموزش مجازی به مادران		
افزایش حجم کار مادر		
چند برابر شدن حجم کاری مادر در آموزش مجازی		
خستگی روانی مادر از آموزش کودک به‌خاطر آموزش مجازی		
زمان‌بر بودن حل مطالب در آموزش مجازی	معایب آموزش مجازی برای کودک	
خستگی کودک از آموزش مجازی		
جنبهٔ سرگرمی بودن آموزش مجازی		
جدی نگرفتن آموزش مجازی توسط کودک		
عدم تعامل کودک با آموزش مجازی		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
عدم علاقه‌مندی کودک به آموزش مجازی	معایب آموزش مجازی برای کودک (ادامه)	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
گوش ندادن به حرف معلم در آموزش مجازی		
عدم تجربهٔ شور و شوق حضور در مدرسه		
کلافه شدن کودک از تهیه فیلم و کلیپ		
افزایش مشکلات ارتباطی کودک		
سخت‌بودن تفهیم مطالب در آموزش مجازی		
عدم رفع مشکل خجالتی و گوشه‌گیر بودن کودک		
فشار روانی و اضطراب کودک برای قرارگیری جلوی دوربین		
عدم تخلیهٔ انرژی کودکان در آموزش مجازی		
محدودیت زمانی آموزش در یادگیری کودک		
وابستگی کودک به تلفن‌همراه		
شیوهٔ تدریس داستان‌گویی	روش‌های گوناگون تدریس در آموزش مجازی	
ترکیب آموزش مجازی و حضوری		
نمایش عروسکی		
دادن تکلیف به کودک		
استفاده از موسیقی در تدریس		
تنوع در آموزش مجازی		
تسهیل شدن آموزش با فیلم‌های آموزشی		
ساخت کلیپ‌های آموزشی دبستانی		
آموزش همراه با ورزش و فعالیت		
نقش فضای رقابتی در یادگیری کودک از معلم و دیگر کودکان		
افزایش زمان آموزش در فضای مجازی		
دیدار مربی و کودک در فضای مجازی		
شاد بودن آموزش مجازی برای بهتر شدن تعامل کودک		
استفاده از تصاویر، ویدئوها و شعرهای گوناگون در آموزش مجازی		
روش تدریس پرسش و پاسخ		
بهره‌گیری از برنامهٔ شاد برای آموزش کودکان		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
سلامت کودکان	نقش آموزش مجازی با توجه به شرایط آموزش	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
سالم ماندن کودک		
اهمیت آموزش مجازی در شرایط کرونایی		
سلامت و دور ماندن کودک از بیماری		
نقش آموزش کودکان در فضای مجازی		
حفظ امنیت کودک در آموزش مجازی		
یادگیری سریع و آسان در آموزش حضوری	دلایل اهمیت و برتری آموزش مجازی به آموزش حضوری	
نظم و هدف دادن به برنامه روزانه کودک		
نقش جذابیت کلاس در ارتباط کودک با آموزش مجازی		
متناسب بودن آموزش مجازی با سرعت یادگیری کودک		
سرگرم شدن کودک		
پایین بودن کیفیت آموزشی در آموزش مجازی	دیدگاه مادران نسبت به آموزش مجازی	
مناسب نبودن آموزش مجازی برای کودک		
مناسب نبودن آموزش آفلاین برای کودک		
مخالف بودن مادر با آموزش مجازی		
رفع مشکلات مالی خانواده در تهیهٔ وسایل آموزشی	توانایی مالی خانواده	
مشکلات مالی خانواده		
کم‌رو شدن کودک	آموزش مجازی و مشکلات رفتاری کودک	
صدمهٔ روانی کودک در آموزش مجازی		
کلافگی و عصبانیت در آموزش مجازی		
خستگی ذهنی در آموزش مجازی		
عدم برطرف شدن مشکل کم‌رویی کودک در آموزش مجازی		
افزایش مشکلات رفتاری کودک در فضای مجازی		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
عدم فعالیت جسمانی	مشکلات آموزش مجازی برای کودکان	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
نبود فضای رقابتی در آموزش مجازی		
خلأ ارتباط کلامی در آموزش مجازی		
کسالت‌بار بودن آموزش در محیط خانه		
عدم تحرک بدنی در آموزش مجازی		
ارتباط نزدیک بین معلم و کودک	نقش مربی در آموزش مجازی	
نقش مربی در تعامل کودک با آموزش مجازی		
یادگیری مهارت‌های زندگی کودکان		
حس شور و شوق تدریس در معلم		
جایگاه تدریس معلم در تعامل کودک با آموزش مجازی		
داشتن انرژی معلم در آموزش مجازی		
توجه به روحیهٔ کودکان		
توانایی مربی در آموزش مجازی در حل مشکل کودکان		
توانایی معلم در جذب کودک		
افزایش حجم کاری معلم	محدویت آموزش مجازی	
عدم جذابیت سخن‌گویی یک‌جانبهٔ معلم		
فرستادن صدای تنهای مربی		
دورشدن کودک از بازی‌های هم‌سن خود		
یکنواخت بودن آموزش در فضای مجازی		
تغییر نکردن رفتار جدید در کودک		
اضطراب آموزش مجازی		
کاهش اقتدار معلم به‌دلیل حضور والدین		
عدم امکان آموزش بعضی از دروس	مشکلات تدریس در آموزش مجازی	
سخت بودن آموزش بعضی از دروس		
روش ناموفق حل نکردن تمرین همزمان با درس		
عدم آموزش درس‌های عملی در آموزش مجازی		

جدول ۴. (ادامه)

کد اولیه	کدبندی محوری	کدبندی اصلی
قابلیت تکرار مطالب در آموزش مجازی	اثرات مثبت آموزش مجازی	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی
نقش تسهیل‌گری فضای مجازی در آموزش		
رفع مشکلات رفت و آمد		
وابسته نبودن فضای آموزش مجازی به زمان و مکان کودک		
دسترسی کامل به فیلم و کلیپ‌های آموزشی در سایت مدرسه		
امکان بازبینی فیلم‌های آموزشی کلاس در سایت مدرسه		
کاهش اضطراب جدایی کودک از مادر		
یادگیری نظم و انضباط کودک در خانه		
یادگیری مطالب در آموزش حضوری همراه با سایر کودکان	مزایای آموزش حضوری	
جذابیت کلاس‌های حضوری در یادگیری		
آگاهی معلم از خصوصیات رفتاری کودک در آموزش حضوری		

نتایج به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های کیفی نشان داد که روایت تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی خود شامل ۱۲ عامل و ۷۵۱ کد مستخرج از مصاحبه‌ها است.

جدول ۵. کدگذاری نظری (گزینشی) روایت‌پژوهی تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی

ردیف	مقولهٔ اصلی	مقولهٔ فرعی	کدبندی محوری
۱	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی	اثرات منفی آموزش مجازی برای کودکان	نبود تمرکز کودک در آموزش مجازی
۲			عدم توانایی کودک در برقراری تعامل و دوستی در آموزش مجازی
۳			آموزش مجازی و عدم یادگیری قوانین مدرسه
۴			مشکلات یادگیری کودک ناشی از آموزش مجازی
۵			معایب آموزش مجازی برای کودک
۶		والدین و مشکلات آموزش مجازی	افزایش شناخت مادر از مشکلات یادگیری کودک
۷			مشکلات مادر از آموزش مجازی
۸			دیدگاه مادران نسبت به آموزش مجازی

جدول ۵. (ادامه)

ردیف	مقولهٔ اصلی	مقولهٔ فرعی	کدبندی محوری
۹	تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی	زیرساخت و مباحث مالی	نبود زیرساخت مناسب اینترنت
۱۰			توانایی مالی خانواده
۱۱		آموزش مجازی و مشکلات کودک	آموزش مجازی و مشکلات رفتاری کودک
۱۲			مشکلات آموزش مجازی برای کودکان
۱۳		شیوه‌های تدریس در آموزش مجازی	شیوه‌های آموزشی در آموزش مجازی
۱۴			روش‌های گوناگون تدریس در آموزش مجازی
۱۵			مشکلات تدریس در آموزش مجازی
۱۶		آموزش مجازی	نقش آموزش مجازی
۱۷		نقاط قوت آموزش مجازی	دلایل اهمیت و برتری آموزش مجازی به آموزش حضوری
۱۸			محدویت آموزش مجازی
۱۹			اثرات مثبت آموزش مجازی
۲۰			مزایای آموزش حضوری
۲۱			نقش مربی در آموزش مجازی

نتایج به‌دست آمده از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها در بخش کدگذاری گزینشی نشان داد که روایت تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی دارای ۲۱ کد محوری و ۷ کد فرعی است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، تبیین تجربهٔ زیستهٔ والدین و مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی (نقاط قوت، ضعف و راهبردها) بود. رویکرد پژوهش کیفی و روش آن روایت‌پژوهی بود. جامعهٔ مورد مطالعه شامل والدین و مربیان کودکان پیش‌دبستانی شهر تهران بود. حجم نمونه، بر اساس اصل اشباع نظری، شامل ۲۰ مربی و ۲۰ والد بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مرور نظام‌مند پیشینهٔ پژوهش و مصاحبهٔ

نیمه‌ساختاریافته بود. در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون و کدگذاری استفاده شد. یافته‌ها نشان داد:

الف) محدودیت‌ها و معایب آموزش مجازی عبارت‌اند از: نبود تعامل و روابط دوستانه در آموزش مجازی میان کودکان، دشواری در برقراری ارتباط و تعامل میان مربی و هم‌سالان در آموزش مجازی، دخالت والدین در فرایند آموزش کودک در فضای مجازی، وابستگی کودکان به والدین در آموزش مجازی، نبود تمرکز در آموزش مجازی، مشکلات یادگیری کودک در آموزش مجازی، نبود آگاهی کودک از نقش فضای مجازی، عدم توانایی کودک برای برقراری ارتباط با سیستم آموزش مجازی، کاهش فعالیت‌های جسمانی کودکان، عدم جذابیت آموزش مجازی برای کودک، سخنگویی یک‌سویهٔ معلم در آموزش مجازی، نبود فضای عاطفی و احساسی، عدم آگاهی معلم از خصوصیات و مشکلات روحی و یا جسمی کودکان، کاهش اقتدار معلم به‌دلیل حضور والدین، نبود زیرساخت مناسب اینترنتی، عدم یادگیری قوانین مدرسه و توانایی مالی خانواده.

ب) مزایا و نقاط قوت: درگیر شدن والدین در آموزش مجازی، آگاهی والدین از ضعف و استعداد کودک، صرفه‌جویی در هزینه، زمان و رفت و آمد، توسعهٔ آموزش معلم، افزایش شناخت مادر از مشکلات یادگیری فرزندان، آشنا شدن مادر با نحوهٔ آموزش کودکان، تسلط بیشتر مادر برای یاد دادن مطالب به فرزندان، افزایش زمان آموزش در فضای مجازی، سلامت و دور ماندن کودک از بیماری، قابلیت تکرار کلاس و مطالب متناسب با نیاز دانش‌آموز، دسترسی به محتوای کلاس ضبط شده، فیلم و کلیپ‌های آموزشی، کاهش اضطراب جدایی کودک از مادر، جذابیت فیلم‌های آموزشی برای کودک، انتشار فیلم آموزشی، ایجاد سامانه‌های آموزشی ویژهٔ دانش‌آموزان، استفاده از کلیپ‌های آموزشی برای یادگیری، بهره‌گیری از عروسک‌گردانی و قصه‌گویی در آموزش، بهره‌گیری از سامانه‌های آموزشی در آموزش مجازی، تقویت زیرساخت‌های اینترنتی، ساخت کلیپ‌های آموزشی، ایجاد نقش فضای رقابتی در یادگیری، استفاده از تصاویر، ویدئوها و شعرهای مختلف در آموزش، روش تدریس پرسش و پاسخ، بهره‌گیری از برنامهٔ شاد برای آموزش کودکان، نظم و هدف دادن به برنامهٔ روزانهٔ دانش‌آموزان، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی متناسب با موضوع آموزش، استفاده از فیلم‌های آموزشی، بهره‌گیری ازروش‌های گوناگون و فعال در آموزش.

سؤال اول پژوهش، دربارهٔ روایت تجربهٔ زیستهٔ مربیان از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی بود. نتایج نشان داد که تعداد کدهای اولیه ۱۵۹ کد، کدهای محوری ۲۶ عامل و مقوله فرعی در کدبندی گزینشی ۸ کد بود. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های مختلف از لحاظ برخی مؤلفه‌ها همخوان و همسو بود که از جمله می‌توان به این پژوهش‌ها اشاره نمود: حاجی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش «بررسی بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی بااستفاده از برنامهٔ شاد: یک مطالعهٔ پدیدارشناسی»، زارع خلیلی و فریدونی (۱۳۹۹) در پژوهش «آسیب‌شناسی

آموزش مجازی از دیدگاه معلمان دورهٔ ابتدایی»، عباسی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی تجربهٔ زیستهٔ معلمان دورهٔ ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در شبکهٔ آموزشی دانش‌آموزان (شـــاد): یک مطالعهٔ پدیدارشناسی»، سلیمی و فردین (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها»، مولائی قولنجی (۱۳۹۹) در پژوهش «بررسی چالش‌های آموزش مجازی و کرونا»، کیم و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش «درک پذیرش دانشـــجو از سیســـتم‌های یادگیری آنلاین در آموزش عالی: کاربرد نظریه‌های روان‌شناســـی اجتماعی با در نظر گرفتن کاربران مبتکـــر»، گلینو مورل و دیلتز (۲۰۲۱) در پژوهش «آموزش مجازی در طول COVID-19 و فراتر از آن» و ســـرانجام ســـوکندرو و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش «استفاده از یک مدل پذیرش فناوری پیشرفته برای درک استفادهٔ دانشجویان از یادگیری الکترونیکی در طول COVID-19: زمینه آموزش علوم ورزشی اندونزی». اما در این پژوهش یافته‌های جدیدی در بخش معایب آموزش مجازی به‌دست‌آمد که مهم‌ترین آن مشکل در دوست‌یابی و تعامل کودک بود.

سوال دوم دربارهٔ روایت تجربهٔ زیستهٔ والدین از آموزش مجازی کودکان دورهٔ پیش‌دبستانی بود. نتایج به‌دســـت آمده نشان داد که کدهای اولیه ۱۸۳ کد، کدهای محوری ۲۱ عامل و تعداد مقوله فرعی در کدبندی گزینشـــی ۷ کد بود. نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش حاجی و همکاران (۱۴۰۰)، زارع خلیلی و فریدونی (۱۳۹۹)، عباسی و همکاران (۱۳۹۹)، سلیمی و فردین (۱۳۹۹)، مولائـــی قولنجی (۱۳۹۹)، کیم و همکاران (۲۰۲۱)، گلینو مورل و دیلتز (۲۰۲۱) و ســـوکندرو و همکاران (۲۰۲۰) همخوان و همسو است.

روایـــت والدین از آموزش مجازی، دارای دیدگاه‌های متفاوتـــی بود که یکی از مهم‌ترین آنها، تأکید بر اثرات منفی آموزش مجازی برای کودکان بود. این آثار اغلب ناشی از عدم توانایی کودک در دوست‌یابی در آموزش مجازی، عدم یادگیری قوانین مدرسه، مشکلات یادگیری و سایر معایب آمـــوزش مجازی برای کودک بـــود. در عین حال، آگاهی والدین از مشـــکلات یادگیری به‌عنوان یک‌مزیت محسوب می‌شـــود. زیرا این آگاهی می‌تواند مبنایی برای طراحی برنامه‌های مداخله‌ای برای رفع مشـــکلات و تقویـــت مهارت‌ها قرار گیرد. همچنین مربیـــان در آموزش مجازی به‌علت نبود ارتباط مســـتقیم با کودک، امکان کنترل رفتار کودک را نخواهد داشـــت و این امر می‌تواند منجر به شـــکل‌گیری مشکلات رفتاری در کودک شود. از ســـوی دیگر، کاهش فعالیت جسمانی در کلاس‌های آموزش مجازی و عدم تحرک بدنی کودک از دیگر چالش‌های این شـــیوهٔ آموزشی است که نیازمند توجه مربیان با اتخاذ رویکرد مناسب برای رفع آن است. با توجه به این مشکلات دانش‌آموزان، توصیه می‌شود در فرایند آموزش مجازی از روش‌های تدریس متنوع و فعال، همراه با بهره‌گیری مناسب از فیلم‌های آموزشی مرتبط، استفاده شود.

منابع و مآخذ

REFERENCES

اسکندری. حسین. (۱۳۹۵). از هوشمندی تا خردمندی: نقدی بر تلقی نظام تربیتی از فناوری. *علوم تربیتی*، ۲۳(۱)، ۱۰۶-۸۱. https://doi.org/10.22055/edu.2016.12136

اعتضادی، مریم؛ آقاکشیری، زهره و عارفی، مژگان. (۱۳۸۸). مشکلات مراکز آموزش از راه دور از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۸ -۱۳۸۷. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی ـ برنامه‌ریزی درسی)*، ۶ (۲۳)، ۱۴۹-۱۷۷.

حاجی، جمال؛ محمدی‌مهر، مژگان و محمدآذر، حدیقه. (۱۴۰۰). بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدارشناسی. فن‌آوری *اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۱۵(۳)، ۱۷۴-۱۵۳.

دلیرناصر، نرگس و حسینی‌نسب، سید داود. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان ابتدایی مدارس عادی و هوشمند شهر تبریز. *آموزش و ارزشیابی*، ۸(۲۹)، ۳۱–۴۲.

زارع‌خلیلی، مجتبی و فریدونی، فائزه. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی آموزش مجازی از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی؛ مطالعه موردی کیفی. *پیشرفتهای نوین در مدیریت آموزشی*، ۲(۱)، ۴۳-۵۳.

سلیمی، سمانه و فردین، محمدعلی. (۱۳۹۹). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید بر فرصت‌ها و چالشها. *فصلنامه علمی ـ پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۸(۲)، ۴۹-۶۰. doi: 10.30473/etl.2020.53489.3249

صراف، آزاده و رضوی، سیدعباس. (۱۳۹۲). بررسی و مقایسه فرهنگ سازمانی در مدارس هوشمند و عادی شهر اهواز ۹۲-۱۳۹۱. *کنفرانس بین‌المللی مدیریت چالشها و راهکارها*، شیراز.

عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه و حکیم‌زاده، رضوان. (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت‌ها و چالشهای تدریس در شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی. *تدریس‌پژوهی*، ۸(۳)، ۲۴-۱. 20.1001.1.24765686.1399.8.3.1.0 .1

علیزاده واجاری، عارفه و علیزاده واجاری، رعنا. (۱۳۹۵)، قابلیت‌های بستر مجازی برای تربیت معلم و توسعه حرفه‌ای معلمان. *دومین همایش ملی تربیت معلم*، اصفهان، دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه اصفهان.

محمدی، مهدی؛ کشاورزی، فهیمه؛ ناصری‌جهرمی، رضا؛ ناصری‌جهرمی، راحیل؛ حسام‌پور، زهرا؛ میرغفاری، فاطمه و ابراهیمی، شیما. (۱۳۹۹). واکاوی تجارب والدین دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی از چالشهای آموزش مجازی با شبکه‌های اجتماعی در زمان شیوع ویروس کرونا. *پژوهش‌های تربیتی*، ۴۰(۷)، ۷۴-۱۰۱.

مولائی قولنجی، یعقوب. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌های آموزش مجازی و کرونا. *نشریه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی* ۵۰(۴)، ۱۹۱-۲۰۶.

Gbadeyan, R. A., & Akinyosoye-gbonda, O. O. (2010). Barriers to effective implementing MBA E-learning Programme: *A survey. African Journal of Basic & Applied Sciences, 2*(5-6), 144-152.

Gelineau-Morel, R., & Dilts, J. (2021). Virtual education during COVID-19 and beyond. *Pediatric Neurology, 119,* 1-2. https://doi.org/10.1016/j.pediatrneurol.2021.02.008

Kim, E. J., Kim, J. J., & Han, S. H. (2021). Understanding student acceptance of online learning systems in higher education: Application of social psychology theories with consideration of user innovativeness. *Sustainability, 13*(2), 896. https://doi.org/10.3390/su13020896

Kramarae, C. (Ed.). (2001). *The third shift: Women learning online.* Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Liaw, S. S. (2008). Investigating students' perceived satisfaction, behavioral intention, and effectiveness of e-learning: A case study of the Blackboard system. *Computers & Education, 51*(2), 864-873. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2007.09.005

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Mouratidou, K., Karamavrou, S., Karatza, S., & Schillinger, M. (2020). Aggressive and socially insecure behaviors in kindergarten and elementary school students: A comparative study concerning gender, age and geographical background of children in Northern Greece. *Social Psychology of Education: An International Journal, 23*(1), 259-277. https://doi.org/10.1007/s11218-019-09536-z

Raccanello, D., Brondino, M., Moè, A., Stupnisky, R., & Lichtenfeld, S. (2019). Enjoyment, boredom, anxiety in elementary schools in two domains: Relations with achievement. *Journal of Experimental Education, 87*(3), 449–469. https://doi.org/10.1080/00220973.2018.1448747

Shih, C. C., & Gamon, J. A. (2002). Relationships among learning strategies, patterns, styles, and achievement in web-based courses. *Journal of Agricultural Education, 43*(4), 1-11. https://doi.org/10.5032/jae.2002.04001.

Sukendro, S., Habibi, A., Khaeruddin, K., Indrayana, B., Syahruddin, S., Makadada, F. A., & Hakim, H. (2020). Using an extended technology acceptance model to understand students' use of e-learning during Covid-19: Indonesian sport science education context. *Heliyon, 6*(11), e05410.

Quarterly Journal of
Family and Research

The Lived Experience of Parents and Teachers regarding Virtual Education for Preschool Children: Strengths, Weaknesses, and Strategies

■ M. Samiee Zafarghandi, Ph.D.[1]

Abstract

The purpose of this study was to explain the lived experiences of parents and teachers concerning virtual education during the preschool period. This qualitative study utilized a narrative research methodology. The scope of the study included scientific literature, previous research, dissertations, and articles related to the topic, as well as parents and teachers of preschool students in Tehran. Based on the principle of theoretical saturation, the sample size included 20 teachers and 20 parents selected through purposive sampling. Data collection tools involved a systematic literature review and semi-structured interviews. Thematic analysis and coding methods were applied for data analysis. Findings indicated that strengths included parental awareness of the child's strengths and weaknesses, cost and time efficiency, maternal familiarity with teaching methods, the possibility of repetition based on student needs, access to multimedia resources, and reduced separation anxiety. Conversely, weaknesses included parental interference in the educational process, child dependency on parents, learning difficulties, one-way communication from the teacher, the absence of an emotional atmosphere, diminished teacher authority, and inadequate internet infrastructure. Proposed strategies included the use of puppetry and storytelling, strengthening internet infrastructure, creating educational clips, fostering a competitive environment, utilizing visual aids, employing question-and-answer teaching methods, and adopting diverse, active technological approaches.

Keywords: **Narrative research, lived experience, virtual education, preschool period**

Date received: April 11, 2024 **Date accepted:** Sept. 25, 2024

1. Associate Professor, Organization for Educational Research and Planning, Academy of Scientific Studies in Education, Tehran, Iran.
E-mail: mortezasamiee@oerp.ir